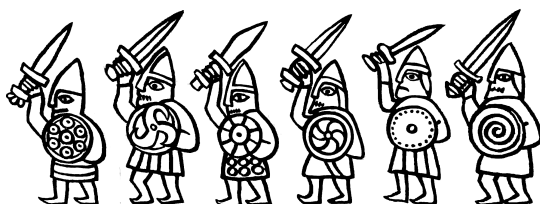

SÁGA O HERVAŘE

IX. KAPÍTULI

Maðr hét Gestumblindi, ríkr ok mikill óvinr Heiðreks konungs. Konungr sendi honum orð, at hann kæmi á fund hans at sættast við hann, ef hann vill halda lífinu. Gestumblindi var ekki spekingr mikill, ok fyrir þá sök, at hann veit sik vanføeran til at skipta orðum við konunginn, hann veit ok, at
5 þungt mun vera at hlíta dómi spekinganna, því at sakir eru nógar, þat ráð tekur Gestumblindi, at hann blótar^a Óðin til fulltings sér ok biðr hann líta á sitt mál ok heitr honum miklum gæðum.

Eitt kveld er þar drepit á dyrr síðla, ok gengr Gestumblindi til hurðar ok sér mann kominn. Hann spyr þann at nafni, en hann nefndist Gestum-
10 blindi ok mælti, at þeir skyldu klæðum skipta, ok svá gera þeir. Bóndi ferr nú í brott ok felr sik, en komandinn gengr inn, ok þykkjask allir þar kenna Gestumblinda, ok líðr af nóttin.

Um daginn eptir gerir sjá Gestumblindi fõr sína á fund konungs, ok hann kvaddi vel konunginn. Konungr þagði.

15 „Herra,“ segir hann, „því kom ek hingat, at ek vil við yðr sættask.“

Þá svarar konungr: „Viltu þola dóm spekinga minna?“

Hann segir: „Er ekki fleiri undanlausnir?“

Konungr mælti: „Vera skulu fleiri, ef þú þykkisk til færri at bera upp gátur.“

Gestumblindi segir: „Lítt mun ek til þess færri, enda mun harðr á annat
20 borð þykkja.“

„Viltu,“ segir konungr, „heldr þola dóm spekinga minna?“

„Þat kys ek,“ segir hann, „at bera fyrr upp gáturnar.“

„Þat er rétt ok vel fallit,“ segir konungr.

Þá mælti Gestumblindi:

1 R41. H31. H&R106/1

25 „Hafa vildak^b þat er hafða í gær,^c
vittu,^d hvat þat var:

a boltar R

b takto má R, vil ek dag U, ek þat vilda H (snad puvodně í dag „dnes“, Andrews)

c takto má H (þat er em., er ek H), þat í gær hafða(k) RU

d vittu RU, konungr, gettu H

IX. KAPITOLA

Byl muž jménem Gestumblindi,¹ mocný a velký nepřítel krále Heiðreka. Král mu vzkázal, aby se s ním přišel usmířit, pokud chce zůstat naživu. Gestumblindi nebyl žádný mudrc, a protože věděl, že by neuspěl při slovním jednání s králem, a také proto, že by pro něj bylo obtížné snést rozsudek moudrých mužů – neboť jeho přečiny byly mnohé – rozhodl se udělat toto: bude obětovat Óðinovi a žádat ho o pomoc, bude ho prosit, aby dohlédl na jeho věc, a slíbí mu mnohé dary.

Jednoho večera se ozvalo zaklepání na dveře, a když je Gestumblindi otevřel, uviděl tam stát muže. Zeptal se ho na jméno a cizinec odvětil, že se jmenuje Gestumblindi a že je třeba, aby si vyměnili oblečení. A když to udělali, odebral se pán domu pryč a zůstal ve skrytu, zatímco cizinec vstoupil do domu a všichni si mysleli, že poznávají Gestumblinda, a tak uplynula noc.

Druhého dne vykonal Gestumblindi svou cestu ke králi a pozdravil ho. Král na to nic neřekl.

„Pane,“ řekl Gestumblindi, „přišel jsem, abych se s tebou usmířil.“

„Podvolíš se rozsudku mých moudrých mužů?“ odvětil král.

„Není jiný způsob, jak bych se zprostil viny?“ zeptal se příchozí.

„Je zde jiný způsob – jsi-li schopen pokládat hádanky,“ řekl král.

„O tom vím jen málo,“ pravil Gestumblindi, „ale ta první možnost se mi zdá horší.“

„Podvolíš se tedy raději rozsudku mých rádčů?“

„Raději si volím,“ pravil Gestumblindi, „pokládat hádanky.“

„To je vhodné a správné,“ odvětil král.

Tu pravil Gestumblindi:

1

„Mít bych si přál, co měl jsem včera,
bádej, co to bylo:

¹ Toto jméno se bezpochyby odvozuje od *Gestr inn blindi* (v U je tak jednou přímo zapsáno), neboli „Slepý host“. To jinak odpovídá postavě Óðina, který cestuje zpravidla převlečený za jednookého starého muže, jemuž okraj klobouku skrývá tvář. Jméno *Gestr* („Host“) si Óðinn zvolil, když se zjevil králi Ólafovi Svatému (*Norna-gests þátttr*).

lýða lemill, orða^a tefill^b
ok orða upphefill.
Heiðrekr konungr, hyggðu at gátu!“

Konungr segir: „Góð er gáta þín, Gestumblindi, getit er þessar. Færi honum
5 mungát. Þat lemr margra vit, ok margir eru þá margmálgari, er mungát ferr
á, en sumum vefsk tungan, svá at ekki verðr at orði.“

Þá mælti Gestumblindi:

2 R42. H32. H&R106/2
„Heiman ek fór,^c heiman ek fôr gerða,
sá ek á veg vega;
10 var þeim vegr undir^d ok vegr yfir
ok vegr á alla vega.
Heiðrekr konungr hyggðu at gátu!“^e

„Góð er gáta þín, Gestumblindi, getit er þessar. Þar fórtu yfir árbrú, ok var
árvegr undir þér, en fuglar flugu yfir höfði þér ok hjá þér tveim megin, ok var
15 þat þeira vegr.“

Þá mælti Gestumblindi:

3 R43. H33. H&R107/3
„Hvat er þat drykki,^f er ek drakk í gær,
var þat ei vín né vatn,
mjöðr né mungát^g né matar ekki,
20 ok gekk ek þorstalauss þaðan?
Heiðrekr konungr, hyggðu at gátu!“

„Góð er gáta þín, Gestumblindi, getit er þessar. Þar lagðist þú í forsœlu, er

a ok orða HU

b Lýða . . . tefill RHU (bez aliterace), ýta lemill Bugge, óða lemill Kock NN § 792

c fór HU, om. R

d takto má RU (þar namísto þeim U), vegr var undir H

e gátum R

f drykki R, drykkja H (odtud dál „H“ znamená shodu rkp. 281 a 597)

g takto má H, né mungat U, né in heldr mungát R

1 V originále má tato poněkud netypická strofa *ljóðaháttu* koncový rým a postrádá aliteraci, což v překladu respektuji.

2 Fráze *Góð er gáta þín, getit er þessar*, „Dobrá je tvá hádanka, už jsem ji uhádl“, je pravidelný dlouhý verš, který byl nejspíše formulí uvozující odpověď na hádanku.

lidi to kazí, slova to zarazí,
přesto to výřečnost provází.¹
Promysli hádanku, Heiðreku králi!“

Král řekl: „Dobrá je tvá hádanka, Gestumblindi, už jsem ji uhádl.² Přineste mu nějaké pivo! – To kazí úsudek mnohého muže a mnozí jsou též mnoho-mluvní, pokud získá pivo navrch. A některým se zas jazyk zamotá, takže neřeknou celé slovo.“

Tu pravil Gestumblindi:

2
„Z domu jsem vyjel, z domu se pustil³
a spatřil stezku stezek;
byla stezka dole a stezka nahoře
a stezka na všechny strany.⁴
Promysli hádanku, Heiðreku králi!“

„Dobrá je tvá hádanka, Gestumblindi, už jsem ji uhádl. Jel jsi přes most nad řekou a pod tebou tekla proud, zatímco nad tvou hlavou a po obou stranách letěli ptáci, a to byla jejich cesta.“⁵

Tu pravil Gestumblindi:

3
„Jakého pití popil jsem včera?
Není to víno ni voda,
medovina ni pivo, pokrm žádný,
a přesto žízeň mě přešla?
Promysli hádanku, Heiðreku králi!“

„Dobrá je tvá hádanka, Gestumblindi, už jsem ji uhádl. Ležel jsi ve stínu a

3 Toto nezvyklé opakování má paralelu v eddické *Písni o Fjolsvinnovi* 46: *Hvaðan þú fort, hvaðan þú fqr gerðir?* „Odkud jsi vyjel, odkud jsi se pustil?“

4 St. sev. *vegr* je významem blíže k obecnému pojmu „cesta“ („stezka“ jsme použili kvůli aliteraci), znamená však také „směr“, tj. *ok vegr á alla vega*: „a cesta přes všechny cesty“ ale i „ve všech směrech“.

5 V H je navíc věta *þú sátt lax í ánni, ok var þat hans vegr*, „viděl jsi v řece lososa, a to byla jeho cesta“. Nabízí se ještě jedna interpretace, kterou si nicméně Heiðrekr nevolí jako odpověď v žádné z verzí: šestý verš, tj. „cesta do všech směrů“, je označením pro zemi samotnou (*fold-vegr* = *fold*); „cesta dole“ je pak řeka a „cesta nahoře“ je nebe.

dogg var fallin á grasi, ok köeldir svá varir þínar ok stöðvaðir svá þorsta þinn. En ef þú ert sá Gestumblindi, sem ek ætlaða, þá ertu vitrari en ek hugða, því at ek hefi spurt orð þín óvitrleg, en geraz nú á leið spakleg.“

Gestumblindi mælti: „Þat er ván at mik þrjóti brátt, en þó vilda ek enn,
5 at þér hlýðið.

4 R44. H34. H&R107/4

Hverr er sá inn hveli, er gengr harðar gotur
ok hefir hann fyrrum^a um farit,
mjök fast kyssir, sá er hefir munna tvá
ok á gulli einu gengr?

10 Heiðrekr konungr, hyggðu at gátu!“

„Góð er gáta þín, Gestumblindi, getit er þessar. Þat er hamarr sá, er hafðr er at gullsmíð; hann kveðr hátt við, er hann kómr á harðan steðja, ok þat er hans gata.“

Þá mælti Gestumblindi:

5 R55. H35. H&R108/5

15 „Hverr er sá inn mikli, er líðr^b mold yfir,
svelgr hann vötn ok við;
glygg hann óast, en gumna^c eigi
ok yrkir á sól til saka?
Heiðrekr konungr, hyggðu at gátu!“

20 „Góð er gáta þín, Gestumblindi, getit er þessar. Þat er myrkvi; hann líðr yfir jörðina, svá at ekki sér fyrir honum ok eigi sól, en hann er af, þegar vind gerir á. En vélasamlega berr þú upp slíkar gátur ok vandmæli, hverr sem þú ert.“

Þá mælti Gestumblindi:

6 R63. H36. H&R108/6

25 „Hverr er sá inn mikli, er mörqu ræðr
ok horfir til heljar hálf;
öldum^d bergr ok við^e jörð sakast,

a fyrrum RU, þær fyrr H

b líðr RU, ferr H

c gumna RU, guma 597

d öldum em. Bugge (*kváli aliteraci*), hōldum RH, Kock NN § 2361 (*čte hjarl namísto jorð*), ýtum U

na trávu spadla rosa, takže jsi svažil své rty a uhasil svou žízeň. Pokud jsi však ten Gestumblindi, za kterého jsem tě považoval, pak jsi chytřejší, než jsem myslel. Slyšel jsem totiž, že tvá slova postrádají bystrost, avšak nyní jsou daleko moudřejší.“

Gestumblindi odvětil: „Bezpochyby se to brzy zhorší, ale stejně bych chtěl, abys mi ještě popřál sluchu!“¹

4

Kdo je ten tluchuba, tvrdou zem šlape,
po níž šel již předtím?
Polibky dává, dvojústý, mnohé,
přitom se přes zlato plouží.
Promysli hádanku, Heiðreku králi!“

„Dobrá je tvá hádanka, Gestumblindi, už jsem ji uhádl. Je to kladivo, které se užívá u zlatníka. Hlasitě křičí, když naráží na kovadlinu, a ta je jeho cestou.“

Tu pravil Gestumblindi:

5

„Kdo je ten velký, kdo vleče se zemí,
jezera hltá i háje?
Má strach z větru, mužů však nedbá
a válku se sluncem vede.
Promysli hádanku, Heiðreku králi!“

„Dobrá je tvá hádanka, Gestumblindi, už jsem ji uhádl. Je to mlha. Nese se nad zemí, takže nikdo nevidí okolo sebe, dokonce ani slunce, ale ihned zmizí, jakmile se zdvihne vítr. Vskutku lstivé hádanky a obtížné otázky kladeš na to, co jsi zač.“²

Tu pravil Gestumblindi:

6

„Kdo je ten velký, kdo vládne mnohým
a půl ho k podsvětí hledí?
Brání muže, bojuje se zemí,

1 Poslední dvě Heiðrekovy věty a Gestumblindiho odpověď jsou jen ve verzi H, která celkově přidává řadu spojovacích vět mezi hádankami a více je zasazuje do dějového kontextu.

2 Poslední věta je jen v H. Hádanka 5 se v R nachází jinde, po hádance 21.

ef hann hefir sér vel traustan vin?
Heiðrekr konungr, hyggðu at gátu!“

„Góð er gáta þín, Gestumblindi, getit er þessar. Þat er akkeri með góðum streng; ef fleinn hans er í grunni, þá bergr þat. En mjök undrumz ek orðfimi
5 þína ok vitrleik.“

Gestumblindi mælti: „Ek em nú ok nálega þrotinn at gátum, en frekr er hverr til fjörsins.

7 H37. H~~3~~R108/7

Hverr byggir há fjöll?
Hverr fellr í djúpa dali?

10 Hverr andalauss lifir? Hverr æva þegir?
Heiðrekr konungr, hyggðu at gátu!“

„Góð er gáta þín, Gestumblindi, getit er þessar. Hrafn byggir jafnan á hám fjöllum, en döggr fellr jafnan í djúpa dali, fiskr lifir andalauss, en þjótandi fors þegir aldri.“

15 „Vandaz mun nú,“ segir Gestumblindi, „ok veitka ek nú, hvat fyrir verðr.

8 R47. H38. H~~3~~R109/8

Hvat er þat undra, er ek úti sá
fyrir Dellings^a durum;
höfði sínu vísar á helvega,^b
en fótum til sólar snýr?

20 Heiðrekr konungr, hyggðu at gátu!“

„Góð er gáta þín, Gestumblindi, getit er þessar. Þat er laukr. Höfuð hans er fast í jörðu, en hann kvíslar, er hann vex upp.“

^a Dellings RU, v tomto obratu má H vždy dögglings

^b á helvega RU, helju til H (čtení heljar)

1 Poslední Heiðrekova věta a Gestumblindiho odpověď jen v H. Tato hádanka se rovněž nachází v R jinde, po hádance 28.

2 Tato hádanka se nachází pouze v H. Svým veršovým formátem je netypická: na začátku každého verše se opakuje tážací zájmeno a první dva krátké verše přesahují obvyklou délku.

3 St. sev. fyrir Dellings durum; co tato opakující se fráze znamenala pro autora hádanek, nelze s jistotou říci. Ve Výrocích Vysokého 160 se říká, že dverg („trpaslík“) Þjóðrörir zpíval před Dellingsovými dveřmi. To by mohlo znamenat (ve světle faktu, že Delling je otcem Daga,

má-li druha důvěry hodna.
Promysli hádanku, Heiðreku králi!“

„Dobrá je tvá hádanka, Gestumblindi, už jsem ji uhádl. Je to kotva s dobrým provazem. Jestliže její patka vězí v zemi, udrží všechny v bezpečí. Avšak velmi se podivuji nad tvou dovedností se slovy a zchytralostí.“

Gestumblindi odpověděl: „Hádanek už mi mnoho nezbývá, ale každý touží po životě.¹

7²

Kdo sídlí na vysoké skále?
Kdo padá v hlubokou propast?
Kdo nežije z dechu? Kdo nemlčí nikdy?
Promysli hádanku, Heiðreku králi!“

„Dobrá je tvá hádanka, Gestumblindi, už jsem ji uhádl. Havran stále žije na vysokých skalách, rosa vždy padá do hlubokých údolí, ryba žije bez dechu a hučící vodopád nikdy nemlčí.“

„Nyní jsem znejistěl,“ řekl Gestumblindi, „a nevím, co bude dál.“

8

Jaký to venku viděl jsem div
tam před Dellinga dveřmi?³
Svojí hlavou směřuje k Helji,⁴
nohy však k slunci stáčí.
Promysli hádanku, Heiðreku králi!“

„Dobrá je tvá hádanka, Gestumblindi, už jsem ji uhádl. Je to česnek – jeho hlavička vězí v zemi, ale větví se, když roste vzhůru.“

„Dne“, v *Písni o Vafþrúdnim* 25 a v *Gylfiho oblouzení* X), že Þjóðrörir dával svému lidu znamení, aby se stačili vrátit včas do svých tmavých obydlí – dvergům totiž hrozilo, že zkažení, pokud budou vystaveni slunečnímu svitu. Fráze by pak znamenala „za úsvitu“ nebo „za dne“. Nicméně v H se nachází všude místo Dellingr výraz *döglíng*, tj. potomek Daga, „dne“, tj. „velmož, král“. „Přede dveřmi velmože“ by pak znamenalo *de facto* „přede dveřmi krále Heiðreka“ a hádanky by byly více textově svázány s místem a časem, kam jsou v sáze umístěny. (K této tezi více viz Andreas HEUSLER, „Die altnordischen Rätsel“, in: *Zeitschrift des Vereins für Volkskunde* XI (1901), s. 132.)

⁴ Hel (st. sev. gen. Heljar) je jméno bohyně podsvětí, a zároveň také podsvětí samotného.

Þá mælti Gestumblindi:

9 R45. H39. H&R109/9

„Hvat er þat undra, er ek úti sá
fyrir Dellings durum;
ókvikvir^a tveir andalausir
5 sáralauk suðu?
Heiðrekr konungr, hyggðu at gátu!“

„Góð er gáta þín, Gestumblindi, getit er þessar. Þat eru smiðbelgir; þeir hafa engan vind, nema þeim sé blásit, ok eru þeir dauðir sem annat smíði, en fyrir þeim má líkt smíða sverð sem annat.“

10 Þá mælti Gestumblindi:

10 R46. H44. H&R111/14

„Hvat er þat undra, er ek úti sá
fyrir Dellings durum;
foetr hefir átta, en fjögur augu
ok berr^b ofar kné en kvið?
15 Heiðrekr konungr, hyggðu at gátu!“

„Þat er kóngurváfur.“

Gestumblindi mælti:

11 H.40. H&R109/10

„Hvat er þat undra, er ek úti sá
fyrir Dellings durum,
20 hvítir fljúgendr hellu ljósta,
en svartir í sand grafaz?
Heiðrekr konungr, hyggðu at gátu!“

„Góð er gáta þín, Gestumblindi, getit er þessar.^c Þat er hagl ok regn, því at hagli lýstr á stræti, en regnsdropar sökka í sand ok sökja í jörð.“

a ókyrrir HU

b ok om. HU, berr þat H

c H má ještē frázi smækkask (smættask 281) nú gáturnar

1 St. sev. *sáralauk suðu*; tj. „uvařili řesnek ran“, „řesnek ran“, je *kenning* pro meč, tedy dohromady „ukuli meč“. Stejně jako v případech několika dalších hádanek, i zde poetický nástroj – *kenning* – ukazuje svou spřízněnost s hádankou, viz John LINDOW, „Riddles, Kennings, and the Complexity of Skaldic Poetry“, in: *Scandinavian Studies* 47:3 (1975), s. 311.

Tu pravil Gestumblindi:

9

„Jaký to venku viděl jsem div
tam před Dellinga dveřmi?
Dvojí věc bez dechu a života
co česnek rány vaří.¹
Promysli hádanku, Heiðreku králi!“

„Dobrá je tvá hádanka, Gestumblindi, už jsem ji uhádl. Jsou to kovářské měchy – nemají žádný dech, dokud se jimi neduje, a jsou bez života stejně jako jiné kovářské pomůcky, ale s jejich pomocí lze ukovat meč nebo leccos jiného.“

Tu pravil Gestumblindi:

10

„Jaký to venku viděl jsem div
tam před Dellinga dveřmi?
Osm má nohou, oči čtyři
a kolena nad břichem nosí.
Promysli hádanku, Heiðreku králi!“

„To je pavouk,“ řekl král.²

Tu pravil Gestumblindi:

11

„Jaký to venku viděl jsem div
tam před Dellinga dveřmi?
Bílý létavec bije v kámen
a černý se ponoří v písek.
Promysli hádanku, Heiðreku králi!“

„Dobrá je tvá hádanka, Gestumblindi, už jsem ji uhádl.³ Jsou to kroupy a déšť, protože kroupy dopadají na silnici, ale kapky deště se vsakují do písku a pronikají do země.“

2 Od této hádanky dál v některých případech doplňuji obrat „řekl král“, který se v originále nenachází.

3 Po této pochvalné formulí přichází v H kontrastní věta *smækkaz nú gátturnar*, „hádanky začínají být nicotné“, která se ostatně v textu vyskytuje i na jiném místě. Tato a následující hádanka je doložena jen z H.

Gestumblindi mælti:

12 *H41. HðR110/11*

„Hvat er þat undra, er ek úti sá
fyrir Dellings durum,^a
svartan gólt ek sá í sauri vaða,
5 ok reis honum eigi burst á baki?
Heiðrekr konungr, hyggðu at gátu!“

„Góð er gáta þín, Gestumblindi, getit er þessar. Þat er tordýfill, ok er nú mart til tínt, er tordýflar eru ríkra manna spurningar.“

Gestumblindi svarar: „Frest eru bóls bezt, en margr maðr vill at meira
10 leita ok séz því sumum yfir; sé ek nú ok, at allra útfoera verðr at leita.

Gestumblindi mælti:

13 *H43. HðR111/13*

„Hvat er þat undra, er ek úti sá
fyrir Dellings durum,
ofarliga^b flýgr, arnhljóð^c gellr,
15 harðar eru hjálum greipr?^d
Heiðrekr konungr, hyggðu at gátu!“

„Góð er gáta þín, Gestumblindi, getit er þessar. Qr er þat,“ segir konungr.

Gestumblindi mælti:

14 *H45. HðR111/15*

„Hvat er þat undra, er ek úti sá
20 fyrir Dellings durum,^e
lýðum lýsir, en loga^f gleypir,
ok keppask um þat vargar ávalt?
Heiðrekr konungr, hyggðu at gátu!“

„Góð er gáta þín, Gestumblindi, getit er þessar; þat er sól; hún lýsir lönd öll ok

a Hvat er . . . durum *om. H*

b ofarliga *em. Grundtvig, óvarliga H*

c arnhljóð *em. Bugge, rkp. H má nejasné armlod*

d hjálum greipr *em. Edd. Min., rkp. H čte porušeně hillm*

e Hvat er . . . durum *R, Hvat er þat er H*

f loga *em. Grundtvig, logi H*

Tu pravil Gestumblindi:

12

„Jaký to venku viděl jsem div
tam před Dellinga dveřmi?
Černý se brodil blátem kanec
a na hřbetě štětiny neměl.
Promysli hádanku, Heiðreku králi!“

„Dobrá je tvá hádanka, Gestumblindi, už jsem ji uhádl. Je to hovnivál; avšak již příliš dlouho se mluví, jestliže mocní mužové pokládají otázky o hovniválech.“

Gestumblindi odpověděl: „Odklad je v nesnázích dobrý a mnohý muž neváhá pokračovat ve hře.“

A dál pravil Gestumblindi:

13

„Jaký to venku viděl jsem div
tam před Dellinga dveřmi?
Po orlím vzkřikne, vysoko sviští
a prudké je sevření přilbám?¹
Promysli hádanku, Heiðreku králi!“

„Dobrá je tvá hádanka, Gestumblindi, už jsem ji uhádl. Je to šíp,“ řekl král.

Tu pravil Gestumblindi:

14

„Jaký to venku viděl jsem div
tam před Dellinga dveřmi?
Lidem svítí, oheň² stráví
a vlci je stíhají stále.
Promysli hádanku, Heiðreku králi!“

„Dobrá je tvá hádanka, Gestumblindi, už jsem ji uhádl. Je to slunce. Osvět-

1 H má *harðar eru hillm*, „tvrdé jsou...“, nesrozumitelný výraz *hillm* emendují *Eddica Minora* na *hjálum greipr* „sevření přilbám“, což však stále není zcela uspokojivé řešení.

2 St. sev. *loga gleypir*, v H je *logi*, na *loga* emenduje Grundtvig: slunce „polyká“ oheň, protože v jeho svitu jsou plameny ohně stěží viditelné; Finnur Jónsson emenduje na *logr*, tj. „voda“, „jezero“: slunce „polyká“, tj. vysouší jezera a tůně; Bugge mění celý verš na *lond qll yfir*, „na všechny země“.

skínn yfir alla menn, en Skalli ok Hatti heita vargar, þat eru úlfar, en annarr þeira ferr fyrir, en annarr eptir sólu.“

Þá mælti Gestumblindi:

15 R48. H46. H&R112/16

5 „Hvat er þat undra, er ek úti sá
fyrir Dellings durum;
horni harðara, hrafni svartara,
skildi^a hvítara, skapti réttara?^b
Heiðrekr konungr, hyggðu at gátu!“

Heiðrekr mælti: „Smækkask nú gátunar, Gestumblindi, hvat þarf lengr yfir þessu at sitja? Þat er hrafntinna, ok skein á hana sólargeisli.“

Þá mælti Gestumblindi:

16 R49. H47. H&R112/17

15 „Báru brúðir bleikhaddaðar
ambáttir tvær qlker^c til skemmu;
ei var þat hǫndum horfit né hamri at^d klappat,
þó var^e fyrir eyjar utan orðigr sá er^f gerði.
Heiðrekr konungr, hyggðu at gátu!“

„Góð er gáta þín, Gestumblindi, getit er þessar. Þar fara svanbrúðir til hreiðs síns ok verpa eggjum; skurm á eggji er eigi hǫndum gert né hamri klappat, en svanr er fyrir eyjar utan orðigr, sá er þær gátu eggin við.“

20 Þá mælti Gestumblindi:

17 R50. H48. H&R113/18

„Hverjar eru þær rýgjar á reginfjalli,
elr við kván kona,

^a skjalli HU

^b H má tento a předcházející krátký verš v obráceném pořadí

^c qlker em. Edd. Min., ql RH, áðr U

^d hmri at R, hamri HU

^e þá er HU

^f sá er ker (konungr U) gerði HU

1 Tato hádanka a její odpověď svou mytologickou náplní připomíná Óðinovy otázky z eddické *Písně o Vafþrúðnir* 47, kde se rovněž hovoří o slunci a jeho osudu – pozření vlkem. V *Heiðrekovi* odpovědi se v originále nachází pleonasmus *heita vargar, þat eru úlfar* ...; „se jmenují vlci, to jest vlci...“, *úlfr* je staré označení pro vlka, příbuzné s českým výrazem, zatímco *vargr*

luje všechny země a svítí na všechny lidi. Skalli a Hatti se jmenují vlci, z nichž jeden běží před sluncem a druhý za ním.“¹

Tu pravil Gestumblindi:

15

„Jaký to venku viděl jsem div
tam před Dellinga dveřmi?
Rohu je tvrdší, havrana temnější,
štítu je bělejší,² šípu rovnější?
Promysli hádanku, Heiðreku králi!“

„Tvé hádanky začínají být nicotné, Gestumblindi,“ řekl Heiðrekr, „jaký máme důvod trávit tím ještě čas? Odpověď je obsidián, na nějž svítí paprsek slunce.“

Tu pravil Gestumblindi:

16

„Nevěsty dvě, děvečky bledé,
nesly do spíže soudek piva:
rukama neválen, kladivem nesbit,³
před břehy vzpřímen odpočal tvůrce.
Promysli hádanku, Heiðreku králi!“

„Dobrá je tvá hádanka, Gestumblindi, už jsem ji uhádl. Labutí samice⁴ míří ke svým hnízdům a kladou vejce. Skořápkou vejce nevyrobila ruka ani ji neukovalo kladivo. A labutí samec, s nímž vejce zplodily, se nese vzpřímeně daleko od ostrovů.“

Tu pravil Gestumblindi:

17

„Jaké jsou to děvy v divokých horách,
kde žena s ženou se snoubí,

je opis, s původním významem „rdousič“. Tento výraz byl používán rovněž pro zločince a psance.

2 R má *skildi hvítara*, „bělejší než štít“; HU má *skjalli hvítara*, „bělejší než bílek“, což je pravděpodobně původní; v *Gylfiho oblouzení* XXIV se říká, že věc omytá v Urdině studni se stane „bělejší než to, co je nazýváno *skjall* a leží uvnitř skořáčky vejce“.

3 V R byly poslední dva dlouhé verše pochopeny jako odkaz na *ql*, „pivo“, ale to, co nebylo stvořeno rukama ani kladivem, není samozřejmě „pivo“, nýbrž „soudek“. Zde použitý H nabízí lepší, ale nikoliv uspokojující text.

4 V H se uvádí „kajcí kachny“, ale shoda R a U a rovněž adjektiva *bleikhaddaðar*, „bledovlasé“, a *qrðigr* „vzpřímený“, ukazují, že „labuté“ jsou původní řešení.

mær við meyju^a mǫg^b um getr,
 ok eigut þær varðir vera?
 Heiðrekr konungr, hyggðu at gátu!“

„Góð er gáta þín, Gestumblindi, getit er þessar. Þat eru hvannir tvær ok hvan-
 5 narkálfr á milli þeira.“

Þá mælti Gestumblindi:

18 *R51. H54. H&R115/24*

„Fara ek sák^c foldar moldbúa,
 á sat nár^d á náí;
 blindr reið blindum brimreiðar til,
 10 jór^e var andar vanr.
 Heiðrekr konungr, hyggðu at gátu!“

„Góð er gáta þín, Gestumblindi, getit er þessar. Þar fanntu hest dauðan á
 ísjaka ok orm^f dauðan á hestinum, ok rak þat allt saman eptir ánni.“

Þá mælti Gestumblindi:

19 *H60. H&R118/30*

15 „Hest sá ek standa, hýddi meri,^g
 dúði^h dyndil, drap hlaun undⁱ kvið;
 ór^j skal draga ok í, orka at góða stund.^k
 Heiðrekr konungr, hyggðu at gátu!“^l

Þá svarar konungr: „Þessa gátu skulu ráða hirðmenn mínir.“

a mær við meyju *H, om. R*

b *R přidává þar til er před mǫg, U má porušeně*

c *søg R, sá (ek) HU*

d *nár AM 748, naðr Cod. Worm, RHU (nebo porušeně naðr)*

e *þá jór R*

f *orm H, qrn R*

g *manni 597*

h *dauðt 281*

i *undir 597*

j *ør 281*

k *ór skal draga H, ór . . . stund em. Edd. Min.*

l *Heiðrekr . . . gátu om. všechny rkp.*

1 Tento krátký verš se nachází jen v *H*.

2 Tj. mladý výhonek anděliky vyrůstající ze stejného kořene jako dva plně vzrostlé stonky. Druh andělika (česky též děhel lékařský, lat. *archangelica officinalis*, st. sev. *hvqnn*, odtud pak

mladice s mladící¹ mladíka zplodí,
 ač muže nepoznaly nikdy?
 Promysli hádanku, Heiðreku králi!“

„Dobrá je tvá hádanka, Gestumblindi, už jsem ji uhádl. Jsou to dvě andělíky²
 a mezi nimi jedna mladá.“

Tu pravil Gestumblindi:

18

„Hrnul se přede mnou hlíny vládce:
 mrtvý na mrtvém seděl,³
 slepý jel na slepém; směrem k moři⁴
 hřebec bez dechu se hnál.
 Promysli hádanku, Heiðreku králi!“

„Dobrá je tvá hádanka, Gestumblindi, už jsem ji uhádl. Narazil jsi na mrtvého
 koně na ledové kře a na něm byl mrtvý had. Tak tedy jel slepý na slepém a
 dohromady byli tři.“⁵

Tu pravil Gestumblindi:

19

„Koně jsem viděl klisnu mrskat:
 ohonem kroužil, pod klín kopal;
 dovnitř a ven tahej a dlouho čiň se!
 Promysli hádanku, Heiðreku králi!“

Tu odpověděl král: „Tuto hádanku zodpoví mí družiníci.“

příbuzné nor. *kvann* a švéd. *kvanne*) je rozšířený na severu Evropy a byl hojně používán
 k ochucování; v *Sáze o Ólafu Tryggvasonovi* XCII je andělíka zmiňována jako prodejní artikl
 na trhu v Nidarósu.

3 St. sev. *nár*, „mrtvola“, opravuji dle rkp. AM 748, jinak se všechny tři verze shodují na chybě
naðr, „had“, a anticipují tak odpověď. Chyba se tedy do hádanky dostala ještě předtím, než
 byla zařazena do této ságy.

4 St. sev. *brimreið*: *reið*, „jízda“, avšak *brimreið*, „cesta příboje“, znamená nejspíše „moře“, jak
 je tomu též u příbuzného výrazu, st. angl. *brim-rad*.

5 Takto má H. R má *þar fanntu hest dauðan á ísiaka ok arn dauðan á hestinum, ok rak þat
 allt saman eptir ánni*, „viděl jsi tam mrtvého koně na ledové kře a na koni mrtvého orla
 a to vše plulo po řece“. Správná odpověď je pravděpodobně jen „mrtvý had plovoucí na
 ledu“, v jazyce hádanek může výraz „mrtvý“ (*nár*) nebo „slepý“ (*blindr*) označovat jakouko-
 liv neživou věc (srov. hádanka č. 5.), a tedy i ledovou kru, která je zároveň „koněm“ (*jór*),
 který hada veze.

Þeir gátu margs til ok eigi fagrs mjök. Þá mælti konungr, sem hann sá at þeir gerðu ekki at: „Hest þann kallar þú línvef, en skeið meri^a hans, en upp ok ofan skal hrista vefinn.“

Þá mælti Gestumblindi:

20 R52. H61. H&R118/31

- 5 „Hverir eru þeir þegnar, er ríða þingi at
sáttir allir saman;^b
lýða sína senda þeir lond yfir
at byggja bólstaði?^c
Heiðrekr konungr, hyggðu at gátu!“

- 10 „Góð er gáta þín, Gestumblindi, getit er þessar. Þat er Ítrekr ok Andaðr, er þeir sitja at taflí sínu.“

Þá mælti Gestumblindi:

21 R53. H49. H&R113/19

- 15 „Hverjar eru þær snótir;^d er um^e sinn drottin
vápnlausan^f vega;
inar jarpari^g hlífa um alla daga,
en inar fegri fara?
Heiðrekr konungr, hyggðu at gátu!“

a manni 597

b *takto má RU* (allsáttir *U*), ok eru sextán saman *H*

c *takto má RH*, at sigra menn sérhverja *U*

d snótir *em. Edd. Min.*, brúðir *RH* (*bez aliterace*), drósir *U*

e um *HU*, *om. R*

f -lausar *HU*

g jörpsku *H* (*čtení jorpu*), *krátký verš om. U*

1 Tato hádanka je notoricky nejasná, což vyplývá z jejího fragmentárního dochování – třetí *dlouhý verš* je porušený, navrhované znění je emendace z *Eddica Minora*, čtvrtý *dlouhý verš* zcela chybí, ale analogicky k ostatním hádankám jej doplňuji. V králově odpovědi rovněž vyměňuji „klisnu“ za „koně“ a *vice versa*, protože jinak hádanka nedává smysl. Terminologie je rovněž nejistá: *hýddi* od slovesa *hýða* může značit jak „mrskat“, tak „stahovat z kůže“ a někdy se zvažuje i překlad „obskočit“ dle podobného slova v současné norštině (nor. *hia*); *dyndill* je doloženo jako „ocas“, ale jen pro tuleně, může se rovněž jednat o narážku na koňský falus, v metafoře odpovídá pak nejspíše navíjecímu zbožovému válci stavu, na který se navíjelo hotové tkanivo; *drap hlaun und kvið*, dosl. „udeřil kýtou pod břicho“, kde *hlaunn*, „kýta“

Měli mnoho odhadů, ale žádný dost pěkný. Nato řekl král, že je zřejmé, že s tím nepohnou, a pravil: „Co nazýváš klisnou, je kus plátna, a jejím koněm je tkalcův mečík. Nahoru a dolů se přiráží útek.“¹

Tu pravil Gestumblindi:

20

„Jací to velmoži na sněm se vezou
spolu smíření všichni?²
Zástupy vojska vyšlou zemí,
aby si dobyli domov.³
Promysli hádanku, Heiðreku králi!“

„Dobrá je tvá hádanka, Gestumblindi, už jsem ji uhádl. To je Ítrekr a Andaðr,⁴ kteří sedí u své hrací desky.“

Tu pravil Gestumblindi:

21

„Jaké to nevěsty o neozbrojeného⁵
vládce válku vedou?
Chvíli co chvíli⁶ tmavé ho chrání
a světlé útočí stále.
Promysli hádanku, Heiðreku králi!“

odpovídá tkalcovskému hřebenu, jehož pomocí se jednotlivé hotové řádky k sobě přirážely nebo typicky severskému tkalcovskému mečíku (*veffarskeið*), vyráběnému zpravidla z velrybí kosti, kterým se do tkaniva tlouklo, aby se dosáhlo jeho rovnoměrnosti; pohyb „dovnitř a ven“ popisuje velmi dobře pohyb člunku. Srov. Hjalmar FALK, *Altwestnordische Kleiderkunde*, Kristiania 1919, s. 14.

2 St. sev. *sáttir allir saman* mají R a U; zatímco H má *ok eru sextán saman*, „a bylo jich dohromady šestnáct“, tj. velmožů.

3 Pokud „velmoži“ (*þegnar*, význam přibližně odpovídá našemu „kapitáni“, tj. střední vojenská hodnost), kteří jedou na „sněm“, je označení pro krále ve hře, pak výrazy *sextán* a *sáttir* příliš nevyhovují. Nicméně není jisté, o kterou hru se jednalo, protože označení *tafl* mohlo odkazovat na libovolnou deskovou hru.

4 *Ítrekr* mohlo být jméno pro Óðina a *Anduðr* či *Qnduðr* se nachází ve výčtu jmen þursů, takže můžeme usuzovat, že kameny ve hře reprezentovaly konflikt mezi bohy a plemenem þursů (TOLKIEN, *The Saga of King Heidrek*, s. 37).

5 Čtení *vápnlausan*, „nemajícího zbraň“, v R značí, že ženy zabijí bezbranného vládce, zatímco *vápnlausar*, „nemající zbraně“, v H a U značí, že ony samy jsou beze zbraní.

6 V orig. *um alla daga*, tj. „po všechny dny“; dny zde reprezentují střídající se tahy ve hře.

„Góð er gáta þín, Gestumblindi, getit er þessar. Þat er hnettafl; inar dekkri verja hnefann, en hvítar sökja.“

Þá mælti Gestumblindi:

22 R54. H59. H&R117/29

5 „Hverr er sá inn eini, er sefr í qsgrúa^a
ok af grjóti einu gerr;
foður né móður á sá inn fagrjarni,^b
þar mun hann sinn aldr ala?
Heiðrekr konungr, hyggðu at gátu!“

„Þat er eldr fólgin á arni, ok tekr ór tinnu.“

10 Þá mælti Gestumblindi:

23 R56. H55. H&R116/25

15 „Hvat er þat dýra, er drepr fé manna
ok er járn kringt^c útan;
horn hefir átta, en hofuð ekki,
ok fylgja því margir mjök?^d
Heiðrekr konungr, hyggðu at gátu!“

„Þat er hún í hnettafli.“

Þá mælti Gestumblindi:

24 R57. H56. H&R116/26

20 „Hvat er þat dýra, er Dönum hlífir,
berr blóðugt bak, en bergr firum,
geirum mœtir, gefr líf sumum,^e
leggr við lófa lík sitt gumi?^f
Heiðrekr konungr, hyggðu at gátu!“

a qsgrúa RU, qskugrúa H

b fjárgjarni H, fár- U

c kringr R

d takto má R, ok fylgir margr U, ok rennr sem hann H (ok rennr er renna Bugge)

e sumum HU, firum R (firum RHU ve 4. krátkém verši)

f gumi RH, guma U

1 hnefi, tj. centrální kámen, který ve hře hnefatafl musí uniknout z obklíčení.

2 St. sev. í qsgrúa RU; í qskugrúa H; toto slovo (nejspíše qsk-grúi) je hapax legomenon, nicméně zdá se, že označuje jamku v popelu nebo v krbu, v níž byl oheň udržován přes noc.

„Dobrá je tvá hádanka, Gestumblindi, už jsem ji uhádl. To je hra *hnefatafl* – ti tmavší brání krále,¹ zatímco ti světlí útočí.“

Tu pravil Gestumblindi:

22

„Kdo je samotný, z kamene stvořen,
co v popeli krbu klimbá?²
Bez otce a matky baží po jasu,³
tam stráví celé své žití?
Promysli hádanku, Heiðreku králi!“

„To je oheň skrytý v krbu a vykřesaný křesadlem,“ řekl král.

Tu pravil Gestumblindi:

23

„Jaké to zvíře dobytek zabíjí
zvenku železem zakuté?
Osmi rohy porostlé, hlavy je prosto
a zástupy za ním spějí?
Promysli hádanku, Heiðreku králi!“

„To je kostka v *hnefataflu*,“ řekl král.⁴

Tu pravil Gestumblindi:

24

„Jaké to stvoření, střeží Dány,⁵
záda má krvavá, přec muže kryje,
s kopím se střetne, tu život spasí,
muž mu do dlaně⁶ dává své tělo?
Promysli hádanku, Heiðreku králi!“

3 St. sev. *fagr-gjarn*, „jasu-chtivý“, je taktéž *hapax*; v U je *fár-gjarn*, tedy „dychtivý újmy“.

4 Odpověď v H dodává: „Má stejné jméno jako medvěd; jakmile je vržen, běží.“ Hádanka je hříčkou na základě dvou homonym, z nichž první je do češtiny nepřeložitelné: *húnn* znamená „medvěd“, a zároveň též „hrací kostka“, druhá homonymie je s češtinou společná: *horn* znamená jak „roh dobytka“, tak „roh hranatého předmětu či stavení“.

5 St. sev. *Danir*; tj. *heiti*, synekdochické pojmenování pro „lidi“ nebo „válečníky“ obecně.

6 Vnitřní strana štítu má název *lófi*, tj. „dlaň“, a na této metafoře staví komentovaný obrat. V U je na tomto místě jiné čtení (*guma*, „lidi“), celek bychom pak přeložili jako: „Pokládá své tělo (tj. to zvíře) proti dlani člověka.“

„Þat er skjöldr; hann verðr opt blóðugr í bardögum ok hlífir vel þeim mǫnnum,
er skjaldfimir eru.“

Þá mælti Gestumblindi:

25 R58. H50. H&R113/20

5 „Hverjar eru þær leikur, er líða lönd yfir
at forvitni fǫður,^a
hvítan skjöld þær um vetr bera,^b
en svartan of sumar?
Heiðrekr konungr, hyggðu at gátu!“^c

„Þat eru rjúpur; þær eru hvítar um vetr, en svartar um sumar.“

10 Þá mælti Gestumblindi:

26 R59. H51-2. H&R114/21

„Hverjar eru þær snótir, er ganga^d syrgjandi
at forvitni fǫður;
mǫrgum mǫnnum hafa þær at meini orðit,^e
við þat munu þær aldr ala?
15 Heiðrekr konungr, hyggðu at gátu!“

„Þat eru Hlés^f brúðir, er svá heita.“

Þá mælti Gestumblindi:^g

27 R60. H52-1. H&R114/22

20 „Hverjar eru þær meyar, er ganga margar saman
at forvitni fǫður;
hadda bleika hafa þær inar hvítföldnu,^h
ok eigutⁱ þær varðir vera?
Heiðrekr konungr, hyggðu at gátu!“^j

„Þat eru bylgjur, er svá heita.“

a takto má H, verš om. RU

b takto má RU (haust namísto vetr U), þær á vetrum við síðu bera H; postráda aliteraci; hávetr AM 738 (Helgason s. xv), Skj.

c Heiðrekr . . . gátu! om. R

d ganga HU, ganga margar R

e mǫrgum . . . orðit R, mǫrgum hafa manni / þær at meini komit HU

f Hlés em., edles (eðlis) R

g þá . . . Gestumblindi om. R

h hvítföldnu H, -folduðu R

„To je štít,“ řekl král, „v bitvách se často zkrvaví a těm, kteří s ním umí zacházet, je dobrou ochranou.“

Tu pravil Gestumblindi:

25

„Jaké se vznášejí ve výši družky
a provždy po otci prahnou?¹
Světlý štít sněhem² nesou,
leč tmavý mají v létě?
Promysli hádanku, Heiðreku králi!“

„To jsou koroptve,“ řekl král. „Jsou bílé v zimě a černé v létě.“

Tu pravil Gestumblindi:

26

„Jaké to ženy žalostně kráčí
a provždy po otci prahnou?
Nespočet lidí v nouzi uvedly
a nezmění žití své nikdy?
Promysli hádanku, Heiðreku králi!“

„Jsou to nevěsty Hléovy,³ jež nesou toto jméno,“ řekl král.

Tu pravil Gestumblindi:

27

„Jaké to dívky, v davu jsou velkém
a provždy po otci prahnou?
Vlasů jsou bledých, závojů bílých
a nepoznaly muže nikdy.
Promysli hádanku, Heiðreku králi!“

„Jsou to vlny, které se takto označují,“ řekl král.

1 St. sev. *at forvitni fqður*; tato opakující se formule nebyla doposud uspokojivě vyložena; *forvitni* znamená „zájem, touha po poznání“.

2 St. sev. *um vetr*, dosl. „v zimě“.

3 R má nesmyslné *edles*, emenduje se na *Hlés*: *Hlés brúðir*, „nevěsty Hléovy“, obvyklý *kenning* pro vlny. *Hlér* je jedno ze jmen mořského boha *Ægiho* a jeho dcer je devět (viz *Gylfiho oblouzení* LXXIX, CXVI, CLXXV).

i eigu R, eiga H, eigur U

j Heiðrekr . . . gátu! om. R

Þá mælti Gestumblindi:

28 R61. H&R115/22a

„Hverjar eru þær ekkjur, er ganga allar saman
at forvitni fœður;
sjaldan blíðar^a eru þær^b við seggja lið
ok eigu þær í vindi vaka?
Heiðrekr konungr, hyggðu at gátu!“

5

„Þat eru Ægis ekkjur, svá heita öldur.“

Þá mælti Gestumblindi:

29 R62. H57. H&R116/27

„Mjök^c var forðum nœsgás vaxin,
barngjörð sú er bar bútimbr saman;
hlífðu henni hálms bitskálmir,
þó lá drykkjar drynhraun yfir.
Heiðrekr konungr, hyggðu at gátu!“^d

10

„Þar hafði ǫnd búit hreiðr sitt í milli nautskjálka, ok lá haussinn ofan yfir.“

15

Þá mælti Gestumblindi:

30 R64. H53. H&R115/23

„Hverjar eru þær brúðir, er ganga í brimskerjum^e
ok eigu^f eptir firði for;
harðan beð hafa þær inar hvítfoldnu^g konur^h
ok leika í logni fátt.
Heiðrekr konungr, hyggðu at gátu!“ⁱ

20

„Þat eru bárrur, en beðir þeira eru sker ok urðir, en þær verða lítt sénar í logni.“

a blíðir R

b þær om. HU

c Mjök RK (postráðá aliteraci), Nær U, Næsta Skj., srov. Kock NN § 2360

d Heiðrekr . . . gátu! om. R

e -skerjum R, -serkjum HU (ale -skerjum U v próze); brimserkjum í H

f eigu U, eiga RH (mladší tvar)

g hvítfoldnu H, -folduðu R

h konur RU, om. H

i Heiðrekr . . . gátu! om. R

Tu pravil Gestumblindi:

28

„Jaké to vdovy vedou se spolu
a provždy po otci prahnou?
Vlídne jsou zřídka k zástupům mužů
a vítr je burcuje k bdění.
Promysli hádanku, Heiðreku králi!“

„To jsou Ægiho ženy,“ řekl král, „tak se říká vlnám.“

Tu pravil Gestumblindi:

29

„Přerostlá husa¹ potomky chtěla,
snosila dřevo na stavbu domu;
boky jí chránili bijci slámy,²
hlavu pak bučící balvany pití.³
Promysli hádanku, Heiðreku králi!“

„Kachna si vybudovala hnízdo mezi čelistními kostmi býka,“ řekl král, „a lebka se klenula nad ním.“

Tu pravil Gestumblindi:

30

„Jaké to nevěsty nesou se sutí
a podél zátok putují?
Bílé mají kápě, z kamene lůžko
a v bezvětrí málo se baví?
Promysli hádanku, Heiðreku králi!“

„Jsou to vlny,“ řekl král. „Jejich lůžky jsou šéry a kamení a v klidném počasí je příliš nevidíme.“

1 Tento verš je porušený; neexistuje uspokojivý výklad, o jakou husu jde.

2 St. sev. *hálm* *bitskálmir*; *skálm*, „krátký meč“, *hálmr*, „sláma“, tj. „meč slámy“, rozšířený o verbální doplněk, odvozený od slovesa *bíta*, „kousat“, tj. celý obrat: „kousající meč slámy“, *kenning* pro zub (býložravce).

3 St. sev. *drykkjar drynhraun*; *hraun* označuje kamenitou pustinu, na Islandu obzvláště ztuhlá lávová pole, *dryn-* je od slovesa *drynja*, „bučet“, *drykk* je „nápoj“, dohromady tedy „bučící kamenné pole pití“. Tento *kenning* označuje zvířecí lebku, resp. čelist.

Þá mælti Gestumblindi:

31 R65. H62. H&R118/32

5 „Sá ek á sumri sólþjörgum^a á,^b
verðung vaka^c vilgi teita;^d
drukku jarlar ǫl þegiandi,
en æpanda ǫlker stóð.^e
Heiðrekr konungr, hyggðu at gátu!“

„Þar drukku grísir gylti, en hún hrein við.“

Þá mælti Gestumblindi:^f

32 R66. H42. H&R110/12

10 „Hvat er þat undra, er ek úti sá
fyrir Dellings durum;
tíu hefir tungur, tuttugu augu,
fjóra tigu fóta, fram líðr^s sú vættr?
Heiðrekr konungr, hyggðu at gátu!“

Konungr mælti þá: „Ef þú ert sá Gestumblindi, sem ek hugða, þá ertu vitrari^h
 15 en ek ætlaða. En frá gyltinni segir þú nú úti í garðinum.“

Þá lét konungur drepa gyltina, ok hafði hún níu grísi, sem Gestumblindi sagði. Nú grunar konung, hverr maðrinn mun vera.

Þá mælti Gestumblindi:

33 R67. H58. H ϵ -R117/28

20 „Fjórir hanga, fjórir ganga,ⁱ
 tveir veg vísa, tveir hundum varða,
 einn eptir drallar ok jafnan heldr saurugr.^j
 Heiðrekr konungr, hyggðu at gátu!“

a sólbjörgum HU (sel- U), sólbjörg of R

b á RU , í H

c *takto má HU* (vuka *U*), bađ ek vel lifa *R*

d teita H , teiti R , U *porušený text*

e en . . . stóð R , en æþandi qlker stóðu H a porušeně U

f Þá . . . Gestumblindi *om.* R

g ferr hart H , fram gengr U

h vittari *R*

i hanga a ganga v obráceném pořadí H, verš om. U

j) *takto má* R , ok optast óhreinn H

Tu pravil Gestumblindi:

31

„Spatřil jsem v létě,	když skrylo se slunce, ¹
domácnost v neklidu, ²	neměli radost; ³
muži pivo ⁴	pili mlčky,
silně však křičel	pivní soudek.
Promysli hádanku,	Heiðreku králi!“

„Selata sála mléko svině,“ řekl král, „a ta přitom kvičela.“

Tu pravil Gestumblindi:

32

„Jaký to venku	viděl jsem div
tam před Dellinga dveřmi?	
Deset měl jazyků	a dvacet očí,
čtyřicet nohou	nese to zvíře.
Promysli hádanku,	Heiðreku králi!“

„Pokud jsi Gestumblindi, za kterého jsem tě měl,“ řekl tehdy král, „pak jsi chytřejší, než jsem očekával. Mluvíš o svini, která je teď venku ve dvoře.“

Pak nechal král svini porazit a v ní našli devět selátek, jak řekl Gestumblindi. Nyní začal mít král podezření, kdo ten muž ve skutečnosti je.

Tu pravil Gestumblindi:

33

„Čtyři visí,	čtyři kráčí,
dva cestu hledají,	dva před psy hlídají ⁵
jeden vždy špinavý	visí za nimi.
Promysli hádanku,	Heiðreku králi!“

1 St. sev. *sólbjargir*; druhá složka od slovesa *birgja*, „skrýt se“, dosl. „úkryt slunce“, tedy „západ“; v různých formách známé ze skandinávských dialektů, ale ze st. sev. literatury nikoliv.

2 Takto má H a U; R má *bað ek vel lifa*, „přál jsem hodně štěstí“, které v daném kontextu nedává smysl.

3 St. sev. *vilgi teita*; *teitr*, „veselý“, zde akk. pl., *vilgi* může znamenat jak „velmi mnoho“, tak „vůbec ne“. Zvážíme-li druhou možnost, autor chtěl jistě spíše zdůraznit neradostné mlčení těchto „mužů“.

4 St. sev. *jarlar*, tj. dosl. „jarlové“, zde chápu jako *heiti* pro muže.

5 V případě prvních dvou dlouhých veršů se opět setkáváme s neobvyklou formou – začátky veršů se opakují (číslovky) a konce mají rým (v případě druhé dvojice krátkých veršů jen náznakový).

„Góð er gáta þín, Gestumblindi, getit er þessar. Þat er kýr.“

Þá mælti Gestumblindi:

34. *H63. H&R119/33*

Meyjar ek sá moldu líkar,
váru þeim at beðjum björg,
svartar ok sámar^a í sólviðri,
en þess at fegri, er færa of sér.
Heiðrekr konungr, hyggðu at gátu!

Góð er gáta þín, Gestumblindi, getit er þessar. Þat eru glœðr fólnaðar á arni.

Þá mælti Gestumblindi:

35 R68. H64. H&R119/34

10 „Sat ek á segli, sá ek dauða menn
blóðhol^b bera í þor^c viðar.^d
Heiðrekr konungr, hyggðu at gátu!“^e

„Þar saztu á vegg^f ok sátt val bera æði í hamra.“

Þá mælti Gestumblindi:

36 *R69, H65, H&R119/35*

15 „Hverir eru þeir tveir, er tíu hafa fætr,
augu þrjú ok einn hala?
Heiðrekr konungr, hyggðu at gátu!“

„Þat er þá, er Óðinn ríðr Sleipni.“

Þá mælti Gestumblindi: „Segðu þat þá hinzt,^g ef þú ert hverjum konungi

20 vitrari:

a *em. Tolkien*; svartur ok sámur H

^b blóðshol *em. Ant. Russes*; blóþ hold *R s čárkou přes p*, = blóðs *Bugge*, blóðugt *Skj.*; blóðshold *H*; *verš om. U*

c bork R, 597, bjork 281

d viđar H , virđar R

e *Heiðrekr . . . gátu! om. R*

f vegg H , veg R

g hinzt *em. Bugge*, fyrst *R*

¹ Tato hádanka se nachází jen v H.

2 Celá tato hádanka se zakládá na sérii substitucí a homonymií, které jsou nepřevoditelné do češtiny. V prvním krátkém verši *sat ek á segli*, „seděl jsem na plachtě“, je třeba nahradit *segl*, „plachta“, za *veggr*, které znamená také „plachta“, ale mimoto rovněž „zed“. Právě „zed“ je

„Dobrá je tvá hádanka, Gestumblindi, už jsem ji uhádl,“ řekl král. „Je to kráva.“
Tu pravil Gestumblindi:

34

„Děvy jsem spatřil podobné spraši,
za lůžko jim sloužila skála;
černé a pohaslé v poledním jasu,
za světla sotva je spatříš.
Promysli hádanku, Heiðreku králi!“

„Dobrá je tvá hádanka, Gestumblindi, už jsem ji uhádl. Jsou to uhlíky, které pohasly v krbu.“¹

Tu pravil Gestumblindi:

35

„Na plachtě sedě mrtvé jsem spatřil
krvavou nést žílu ve stromu kůře.
Promysli hádanku, Heiðreku králi!“

„To znamená, že jsi seděl na zdi a viděl jsi sokola, jak v pařátech nese kajku.“²

Tu pravil Gestumblindi:

36

„Kdo jsou ti dva s desítkou nohou,
oči tři mají a jeden ocas?
Promysli hádanku, Heiðreku králi!“

„Tak je tomu tehdy,“ řekl král, „když Óðinn jede na Sleipnim.“³

Tu pravil Gestumblindi: „Odpověz mi tedy nyní naposled, pokud jsi vskutku nejmoudřejší z králů:

hledaný výraz. V druhém krátkém verši *sá ek dauða menn*, „viděl jsem mrtvé muže“, je třeba nahradit *dauðr maðr*, „mrtvý muž“, za *valr*, které znamená zároveň „mrtvý, padlý“ i „sokol“. Ve třetím krátkém verši *blóðshol bera*, „nést krvavou dutinu“, je třeba *blóðs-hol*, dosl. „dutina krve“, které je *hapax*, vyložit jako „žíla“. „Žíla“ se řekne jinak také *æðr*, což ale znamená zároveň „kajka“. A konečně i ve čtvrtém krátkém verši musí dojít k substituci obdobného druhu, nicméně badatelům se ji nepodařilo nalézt. Výsledkem čtyř substitucí (plachta/zeď, mrtvý/sokol, žíla/kajka a kůra/pařáty) je odpověď, kterou dává král, v tomto případě z H. V R se královo řešení liší s ohledem na substituci čtvrtého problematického krátkého verše – sokol nenese kajku *í klóm sér*, „ve svých pařátech“, ale *í hamra*, „k útesu“.

3 Sleipnir je Óðinovým osminohým ořem. Tato hádanka již předznamenává závěrečnou anagorizi a náleží do úzké skupiny hádanek v tomto souboru, které vykazují kontakt s dějovým rámcem (viz též hádanka s březí sviní).

Hvat mælti Óðinn í eyra Baldri,
áðr hann væri á bál hafðr?“

Heiðrekr konungr segir: „Þat veiztu einn, rög vættr.“ Ok þá bregðr Heiðrekr Tyrfingi ok hoggr til hans, en Óðinn brást þá í valslíki ok fló á brott. En
5 konungr hjó eptir ok af honum vélifiðrit aptan, ok því er valr svá vélistuttr ávallt síðan.

Óðinn mælti þá: „Fyrir þat, Heiðrekr konungr, er þú rétt til mín ok vildir drepa mik saklausan, skulu þér inir verstu þrælar at bana verða.“ Eptir þat skilr með þeim.

Co řekl Óðinn do ucha Baldra,
než ho na hranici nesli?“¹

„To víš jen ty sám, podlý netvore!“ zvolal král, tasil Tyrfing a šel po něm, ale Óðinn vzal na sebe podobu jestřába a vzlétl směrem k oknu v síni. Meč uťal ptáku jen ocasní pera, a proto má jestřáb od té doby kratší pera na ocase.

Tu Óðinn pravil: „Kvůli tomu, králi Heiðreku, že jsi na mě zaútočil a chtěl jsi mě bezdůvodně zabít, se tvou zhoubou stanou nejničemnější otroci.“ Nato odlétl.

¹ Tato otázka postrádá formát ostatních hádanek a také mezi ně nenáleží. Téměř doslovnou obdobu najdeme v závěru *Písně o Vafþrúðnim* 54 (přel. L. Heger):

„Hvat mælti Óðinn, áðr á bál stigi, „Co svěřil Óðin uchu svého syna,
sjalfr í eyra syni?“ než ho hranice objala ohněm?“

Právě v této eddické básni zapadá otázka plně na své místo: Óðinn (inkognito pod pseudonymem Gagnráðr) a þurs Vafþrúðnir se utkávají v soutěži moudrosti. Nekladou si hádanky, ale kosmologické a kosmogonické otázky, které prokážou jejich orientaci ve světě posvátné reality. Vafþrúðnir oplývá zjevně bezbřehými vědomostmi a Óðinn ho porazí teprve tehdy, když mu položí tuto závěrečnou otázku, která respektuje téma, ale þurs na ni nemůže znát odpověď – tu zná jen Baldr, který je však mrtev, a Óðinn sám. Vzhledem k tomu, že implicitním pravidlem podobných otázek je předpoklad, že tazatel odpověď zná, je Óðinnův tah geniální v tom, že zároveň þursa poráží a zároveň se nechává rozpoznat coby sám nejvyšší bůh. Tento vzorec byl přenesen do *Ságy o Hervare*, kde roli moudrého þursa přijímá král Heiðrekr a Óðinn si ponechává úlohu tazatele a vítěze.